Rapport 2011:30

Arkeologisk förundersökning

Jordvärme vid Vreta kloster

Klostergården 1:8
Vreta klosters socken
Linköpings kommun
Östergötlands län

Emma Karlsson

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM

AVDELNINGEN FÖR ARKEOLOGI

Jordvärme vid Vreta kloster

Innehåll

Sammanfattning 2
Inledning 4
Områdesbeskrivning 4
Syfte och metod 5
Resultat 5
Referenser 5
Tekniska uppgifter 6

Omslagsbild: Vreta klosterområde, sett från väster. Foto Emma Karlsson, ÖLM.

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM
AVDELNINGEN FÖR ARKEOLOGI
Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandsmuseum.se • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

Östergötlands länsmuseum genomförde år 2007 en arkeologisk förundersökning inom fastigheten Klostergården 1:8 i Vreta klosters socken och Linköpings kommun, Östergötland. Arbetet utfördes med anledning av markarbeten för jordvärmeledning. Uppdragsgivare var Hushållningssällskapet Östergötland och Länsstyrelsen Östergötland svarade för kostnaderna. Vid undersökningen påträffades inget av arkeologiskt intresse.

Emma Karlsson
antikvarie

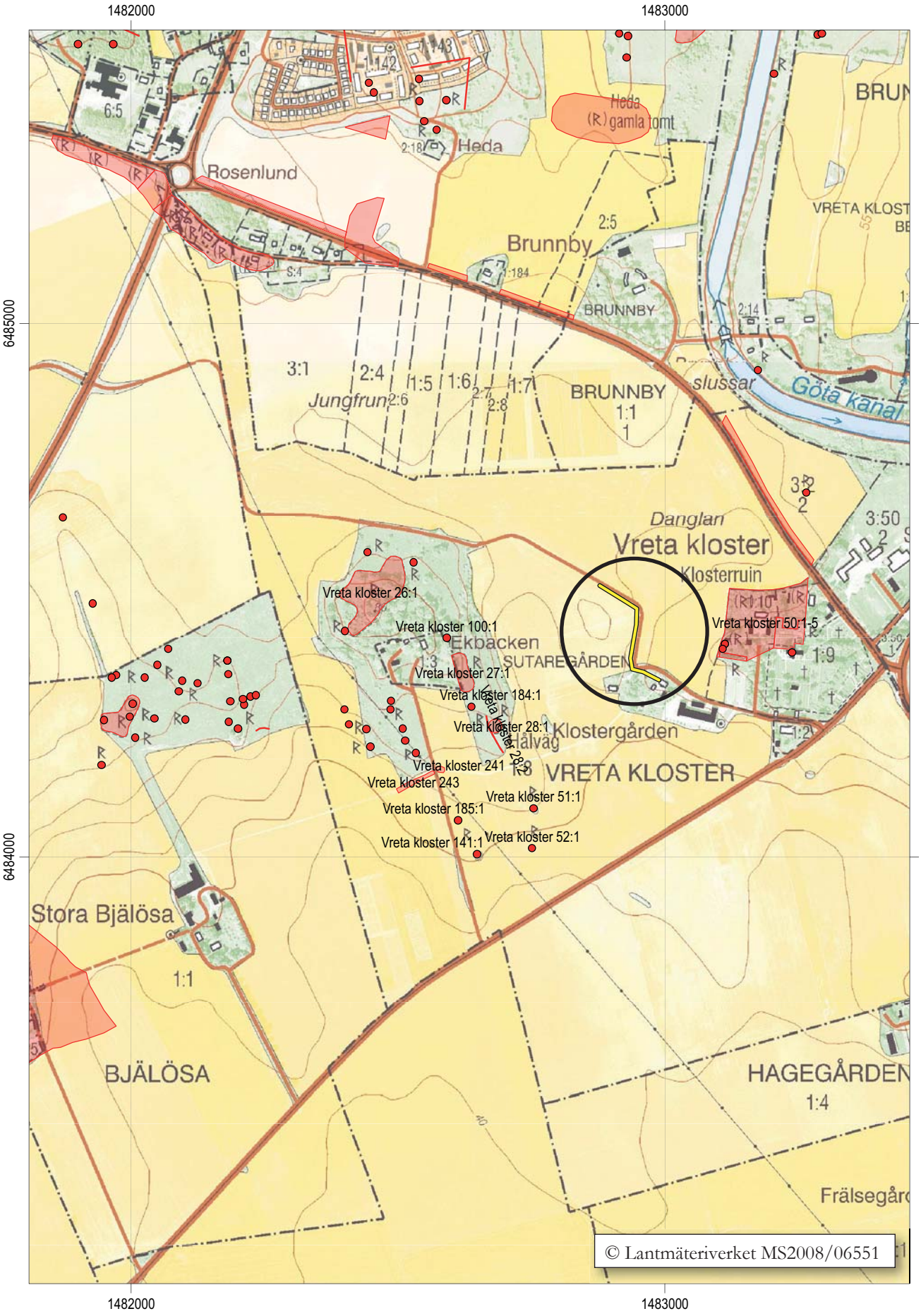

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan, blad 8F 6g, med undersökningsområdet markerat. Skala 1:10 000.

Inledning

Det aktuella arbetet föranleddes av nedläggning av ledning för jordvärme inom fastigheten Klostergården 1:8, Vreta klosters socken, Linköpings kommun, Östergötland. Ledningen skulle plöjas ned i åkermark intill en mindre grusväg. Den totala sträckan för exploateringen var ca 250 m. Uppdragsgivare var Hushållningssällskapet Östergötland. Fältarbetet utfördes i april 2007 efter beslut från Länsstyrelsen Östergötland, vilka även svarande för kostnaden. Ansvarig för fältarbetet och rapportarbetet var undertecknad.

Områdesbeskrivning

Vreta kloster socken är mycket rik på bevarade fornlämningar. Landskapet är svagt kuperat och centralt i socknen är ett antal markanta höjdpartier som bryter av mot den uppodlade slätten. På dessa höjder finns flertalet av de bevarade fornlämningarna, främst i form av gravar och gravfält. Flertalet av dagens bebyggelseenheter har ålderdomliga ortnamn med ändelser som -by, -inge och -tuna, vilket tyder på att de kan härledas till järnåldern.

Ett hundratal meter väster om den aktuella undersökningen finns 23 fornlämningslokaler registrerade. Tre av dessa är gravfälten RAÄ 26, 27 och 30. Den förstnämnda av dem är den mest omfattande och består av 23 stensättningar. Vidare finns 14 stensättningar, 3 högar, 1 stensträng samt 1 hålväg i området. Ovan nämnda fornlämningarna ligger i hagmark men även i åkermark finns två högar RAÄ 51, 52, en osäker stensättning RAÄ 141 och en skålgropsförekomst RAÄ 185 registrerad.

Mellan åren 2002-2004 genomfördes flera arkeologiska undersökningar inom Vreta kloster socken med anledning av schaktningsarbeten för jordkabel. En av de platser som undersöktes låg i anslutning till ovan beskrivna fornlämningskomplex. Här påträffades ett kulturlager, tre mindre stolphål, en härdanläggning samt två stenpackningar. De senare tolkades kunna vara överplöjda stensättningar (RAÄ 243, 241).

Kulturlagret innehöll bränd lera, brända ben och skärviga stenar samt fynd av avslag och kärna i kvarts. I åkerytan intill schaktet hittades även keramik, bränd lera, knacksten, bränt ben, kvartsavslag och kvartskärnor. Härden kunde dateras till 1010-820 f Kr, det vill säga yngre bronsålder, men då undersökningen var ytterst begränsad kunde lagret inte tolkas närmre (Karlsson 2007).

Drygt 100 m nordost om det aktuella arbetet ligger Vreta klosterområde, RAÄ 50. Vreta kloster, som man menar är Sveriges äldsta kloster, började uppföras kring sekelskiftet 1100. Skriftliga källor pekar på att här funnits en större jordegendom som tillhört den Stenkilska ätten. Med stor sannolikhet har ättens huvudgård legat i Vreta, möjligen i anslutning till platsen för kyrkan. Klostret löd sannolikt ursprungligen under benediktinerorden men år 1162 grundades här ett cistercienserkloster. Efter reformationen förföll klostret och idag finns endast klosterkyrkan och en ekonomibyggnad bevarad (Tagesson 2007).

I anslutning till klosterkyrkan och klosterområdet har ett flertal arkeologiska undersökningar utförts. Bland annat har tre undersökningar gjorts strax söder om klosterområdet, ett hundratal meter öster om den nu aktuella. År 1994 gjordes en utgrävning i samband med schaktning

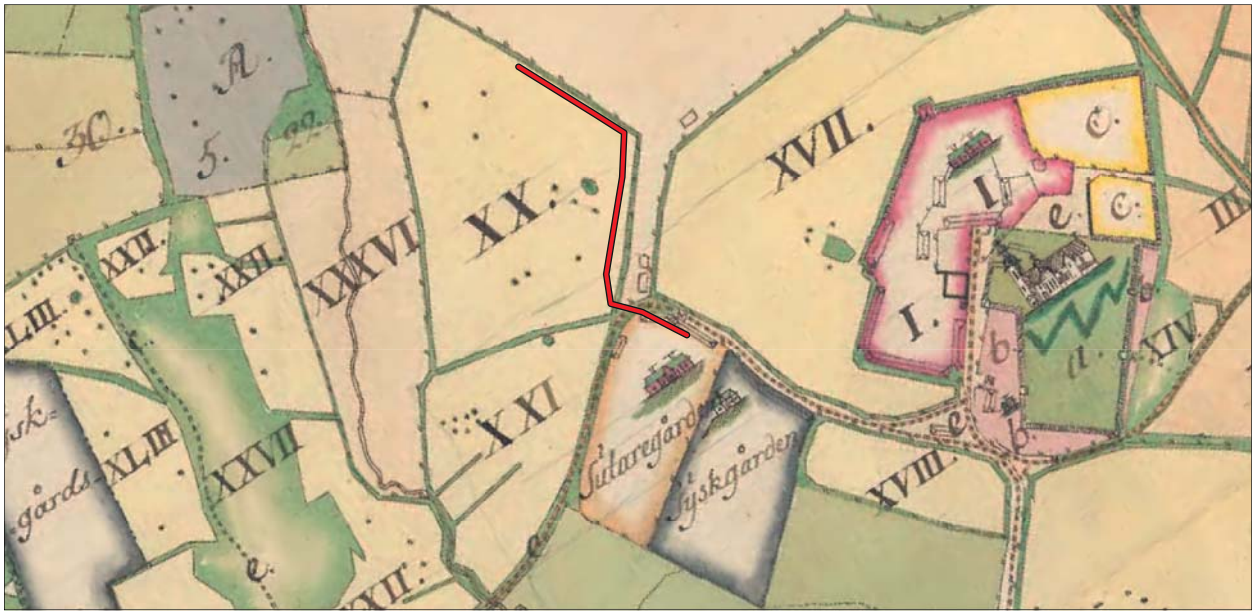

Figur 3. Storskifteskarta från 1774 med sträckningen för den aktuella undersökningen markerad (D130-3:1). Skala 1:5 000.

för en VA-station. Vid undersökningen öppnades ett 8x5 m stort schakt. Inom ytan fanns en drygt 1 m bred svacka vilken var fylld med jord, tegelfragment, kalkstensflis och obrända djurben. Möjligen är anläggningen rester efter en hålväg (Hörfors 2010). Vidare har två undersökningar gjorts inför anläggande av en återvinnings- och kompostanläggning samt en grusgång och en vattenledning. Vid dessa undersökningar framkom ett fåtal anläggningar, bland annat en avfallsgrop, en mindre stenansamling samt jordlager med tegel- och kalkstensfragment (Helander 2004, Rolöf 2004).

Syfte och metod

Syftet med den arkeologiska förundersökningen var att fastställa huruvida fast fornlämning fanns inom området för det planerade ingreppet. Förundersökningen skulle genomföras genom att ett antal sökschakt öppnades inom sträckan. Om fornlämning framkom skulle ett urval av dem undersökas avseende karaktär, omfattning och datering. Dokumentation skulle genomföras med inmätning, ritning och fotografering. Resultatet skulle ligga till grund för länsstyrelsens vidare handläggning av ärendet.

Resultat

Vid förundersökningen öppnades fem sökschakt med en sammanlagd längd om ca 50 m. Matjordens mäktighet varierade men var i genomsnitt ca 0,4 m tjockt. I schakten fanns inte några lämningar av arkeologiskt intresse. Östergötlands länsmuseum bedömde därför att några vidare arkeologiska åtgärder inte var nödvändiga.

Referenser

Helander, C. 2004. *Invid klosterområdet i Vreta.* Riksantikvarieämbetet. Avdelningen för arkeologiska undersökningar. UV Öst Rapport 2004:19.

Hörfors, O. 2010. *Vreta kloster 1:2.* Östergötlands länsmuseum. Avdelningen för arkeologi. Rapport 2010:53.

Karlsson, E. 2007. *Kaga- och Vretaledningen.* Arkeologisk förundersökning/antikvarisk kontroll. Östergötlands länsmuseum. Kulturmiljöavdelningen. Rapport 2007:29.

Rolöf, M. 2004. *Kring kyrkomuren på Vreta klosterområde.* Riksantikvarieämbetet. Avdelningen för arkeologiska undersökningar. UV Öst Rapport 2004:26.

Tagesson, G. 2007. *I Erik Lundbergs fotspår – klosterkök, parlatoriet, Stenkilska gravkoret och ett (o)möjligt baptisterium.* Riksantikvarieämbetet. Avdelningen för arkeologiska undersökningar. UV Öst Rapport 2007:60.

Kartor

Lantmäteristyrelsens arkiv

Akt nr D130-3:1. Storskifte. 1774. Berg 2-6, Vreta kloster socken, Östergötland.

Tekniska uppgifter

Lokal	Klostergården 1:8
Socken	Vreta kloster
Kommun	Linköping
Län och landskap	Östergötland
RAÄ nr	-
Ekonomiska kartans blad	085 66 (8F6g Vreta kloster)
Koordinater	X6484428, Y1482941
Koordinatsystem	RT 90
Lst dnr	-
Lst beslut	muntligen april 2007
Lst handläggare	Carin Claréus
ÖLM dnr	563/07
ÖLM projektnummer	530634
Uppdragsgivare	Hushållningssällskapet Östergötland
Kostnadsansvarig	Länsstyrelsen Östergötland
Projektledare	Emma Karlsson
Personal	-
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning
Fältarbetstid	april 2007
Sträcka	250 m
Fynd	Nej
Foto	Ja (digitalt)
Analyser	Nej
Grafik	Emma Karlsson
Renritning	-
Grafisk form	Lasse Norr

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273 Rapport 2011:30 © Östergötlands museum

Östergötlands länsmuseum genomförde år 2007 en arkeologisk förundersökning inom fastigheten Klostergården 1:8 i Vreta klosters socken och Linköpings kommun, Östergötland. Arbetet utfördes med anledning av markarbeten för jordvärmeledning. Uppdragsgivare var Hushållningssällskapet Östergötland och Länsstyrelsen Östergötland svarade för kostnaderna. Vid undersökningen påträffades inget av arkeologiskt intresse.

ISSN 1403-9273 Rapport 2011:30